

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Jonstoni Historia Naturalis

Ioannis Ionstoni|| Theatrvm|| Vniversale Omnivm|| Animalivm||
Qvadrupedvm

Jonston, Jan

Heilbrunna, MDCCLV.

VD18 90528808

Caput II. De Fele.

urn:nbn:de:gbv:45:1-10966

ri quoddam genus canum parvulorum, quorum societate mire delectantur, et quos mire diligunt. E suo cibo detrahunt, ut illos alant. Cum iter agunt, comportant secum aut humero, aut gremio. Cum aegrotant, consortio inseparabili et familiaritate catelli recreantur. Sunt quoque *canes muti* apud Indos, qui non latrant et vulpino vultu. Cozumella insula hos alit. Quin et percussi nec gemitum, nec clamorem e-

dunt. Hos in Hispaniola Oviedus statuit pro Calamita rana. His natura est, nec opus sunt membrana ex secundis caninis, nec firmus leporis, nec pilus. Superstitiose ista Plinius obmutescendis canibus quaerit. Anonymus manuscripti mei auctor, in Hispaniola memorat, fuisse canes parvulos, sine latratu, solum cum grunntu, et solum palato aptos. In Quivita maximi canes onerantur farcinis.

CAPUT II.

De Fele.

Ambrosin.
l. 3. c. 10.

Feles nomen a *φῆλος* impostor, fallax, quod astutissimum sit animal, vel ab *αἰλῆς*, adulator, quod cum Aeolico digammate *Φαίλῆς* pronuntiabatur, ut maximo Salmasio placet. Dicitur Latinis etiam Catus, vel Catus, seu a capiendo, seu quod sit cautus. Graecis vocatur

Salmaf. in
Solin.

Nomen.

αἰλῆρος, παρὰ τὸ αἰολεῖν καὶ ἀνίσχειν τὴν ἑρᾶν καὶ κινεῖν, quod caudam subinde moveat, eademque adblandiatur. Apud Suidam est *αἰγίλῆρος*, alibi *καπ-
της*. Spatalem etiam quidam cattum vertunt. In descriptione notissimi animalis non est, quod immoremur, observata circa Anatomiam ad finem capitis habebis. Ubique fere inveniuntur. Non fuisse aliquando man-
fuetos verisimile est. In Iberia apud Tartessios nasci maximas, omnes au-
dores consentiunt. Vescuntur car-
nibus, piscibus, muribus, avibus, lacertis. Bufones interimunt. In Cyprio viperas, et chamaeleones venantur. Iunioribus etiam leporibus insidias struunt, nec propriae speciei par-
cant. Novimus hic Bononiae, inquit Ambrosinus, feles adul-
tas cum parvulis primum colludere, deinde illis laniatis vesci. Vivunt
sex annos, aliquando decem, ca-
strati plures. Quantum ad genera-
tionem, in Europa mensibus Ianua-
rio et Februario plerumque exardescunt, in India omni fere anni tem-
pore luxuriantur. Foeminae in con-

Lotus.

Villus.

Plin. H. N.

l. 10. c. 63.

Generatio.

gressu clamant, seu quod a fervido nimis semine adurantur, seu quod a mare unguibus laedantur. Mas stat, foemina subiacet. Foeminae plus libidine agitantur, quam mares. Gerunt foetum duo menses lunares, seu dies sex supra quinquaginta. Martio editus praefertur, Augusto, propter pulices minus. Ut plurimum quinque vel sex catulos enituntur. Foemina sobolis est amantissima, mas inventam saepe interimit, ut foemina novorum catulorum desiderio mota, morem iterum gerat. Exercent inimicitias cum quibusdam, ut muribus, bufonibus, serpentibus, vulpansere, aquila, ruita, felle proprio, suavi odore, et humiditate. Ruta certe a columbariis pelluntur. Unguentorum odore aliquando in rabiem aguntur. Si aqua mergantur, nec statim exsiccantur, pereunt. E contra Valerianae se libenter affricant, mentha cattaria delectantur. Foemina gravidam, si mas interim occidatur, abortit. Circa naturam occurrunt quaedam singularia. Oculi enim felium ad Lunae vices modo maiores, modo minores evadunt, immo solis vices sentiunt, et pupillas oculorum sideris cursu mutant. Diluculo enim protenduntur, meridie in orbem contrahuntur. Sole occidente hebescent. Cardanus male pupillas pro arbitrio contrahere et distendere

Aristot. H.
A. l. 5. c. 2.

Sympathia
et Anti-
pathia.

Mizald.
cent.
Natura.

Fel
wilde

Fel
wilde

Fel
wilde

Felis sylvestris .
Wilde Katz .

Felis Domestica .
Zahme Katz .

Felis Zibetti . ZibetKatz .

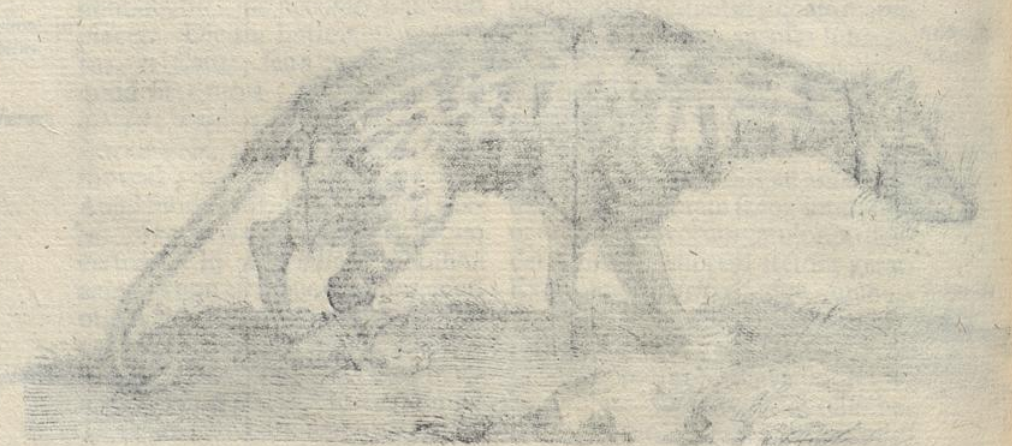
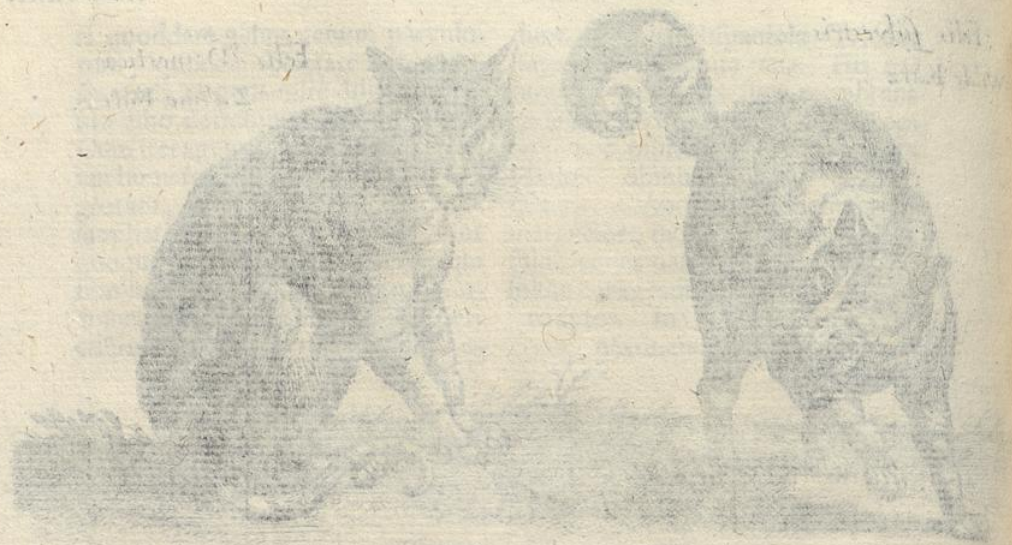

Meles vel Taxus Caninus
Dachs .

Genetta .
Geneth Katz

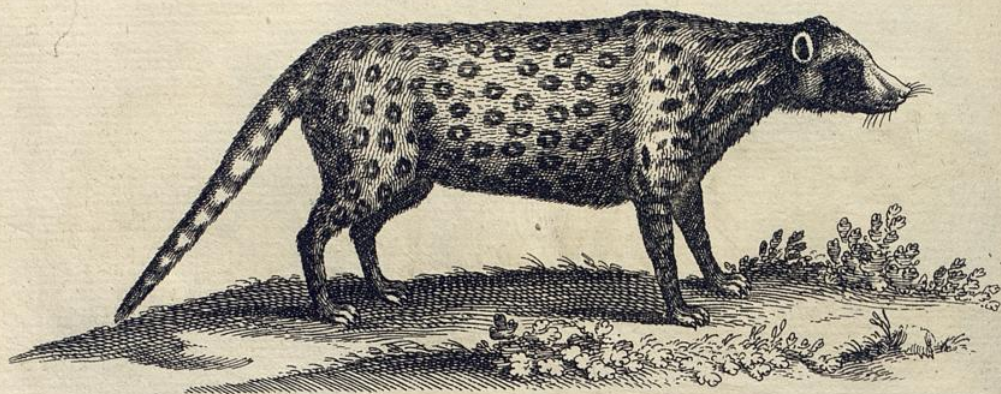

Gomph. Kats

Melo vel. Tame. Gamm.

Hyæna odorata Africana .

Catus Zibethicus Americanus

Tlaquatzin .

Mus Aquaticus .

Mapach

Cercopithecus Sagovin Clusii

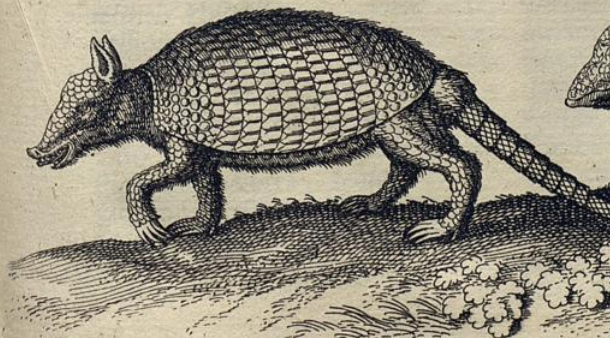
Cercopithecus Barbat, Clusii.

Ignavus sive Haut Clusii

Armadio Genus Alterum Clusii.

Armadio sive Aiatochtli.

Plin. H.
1.10. c

Nat. 6

Brue
re cil
1.13. c

Porta
togn.
c. 26.
Galer
simpl

Diff.
tiac.

dere protulit, quia nullos habent musculos. Noctu medium illuminant. In faccis procul delati, redeunt. Mutante hospite aedes, easdem non deferunt. Manu hominis demulceri ambiunt. De astu ita

Plin. H. N. Plinius: Feles quidem quo silentio, quam levibus vestigiis obrepunt avibus, quam occulto speculatu in musculos exiliunt? Excrementa sua effossa obruunt terra, intelligentes odorem illum indicem sui esse. Adhibetur a quibusdam mensis, in Hispania imprimis, Hollandia, et Brabantia, saporeque leporinum referre dicitur. Pestiferum halitum emittere, et tabem adferre Bruerianus haud sine causa prodidit. Cerebrum insaniam inducit, cuius aliquod exemplum in Uratislaviensi puella, in Weinrichio, ni fallor, liber nunc ad manum non est, invenies. Habet et in medicina locum. Pulvis capitis in olla cremati, et in oculos insufflati caliginem abstergit, si Portae credendum. Carnem, corpori infixam tela extrahere, Galenus prodidit, haemorrhoidum quoque et dorsi doloribus medetur. Iecurustum et tritum, calculosos summo opere iuvat. Fel foetum mortuum extrahit. Pinguedo, podagrae illinitur. Urina destillata ad sordiditatem valet. Feces alvi cum resina et rosaceo permixtum et superpositum, muliebre profluvium superprimit. Evonymus prodit, quosdam anserem pinguem, medicamentis et carnibus felium minutatim concisis farcire cum sale, et lento igne in veru assare, destillanteque liquore arthriticos feliciter inungere. Adeps in ferro a rubigine praeservando aliis non cedit. Quantum ad differentias, Cati alii sunt domestici, alii silvestres, alii exotici. Ex domesticis Hispanici rapaciores sunt, agiliores, et mollissima cute teguntur. Exoticorum praecipuae sunt Syriaci, qui varii, ore torvi, pectoratosi, pedibus amplis, paucos cibo contenti. Silvestres domesticis sunt maiores, densiore et longiore pilo, colore fusco, cauda crassiore. Vescuntur aviculis, et aliis

animalibus. Suffitu rutae ab arboribus depelluntur. De illis, qui in Malabar ita Scaliger: In Malabar provincia feles agrestes supra arbores versantur, quarum celeritate nihil unquam memorabilius proditum est. Saltu valere potius. Peculiaris vero volatus. Idque, quod mirum magis est, sine alis. Membranam ab anterioribus ad posteriores usque productam tendi. Quam, dum quiescunt, ad alvum contrahunt. Ubi volare instituunt, pedum crurumque agitatione protenta collectaque membrana, dum sustinent, tum feruntur. Est et in India genus quoddam, pilis vestitum nigris et promiscue candentibus. Rostrum ei est longum, auriculae parvae, crura breviter, cauda fasciis nigris candidisque intercisae. Pulvis febrientibus conferre dicitur. Huc pertinent et monstrofi, quorum unus, pedes habet horrendos, alter sex. Feli simile est animal in regione Singui, pilo cervino, pedibus multitudine, dentibus in utraque mandibula binis, duorum digitorum magnitudinis. Vesicam habet carneam, prope umbilicum, sanguine plenam, quae moschum redolet. Iconem adposuimus cuiusdam animalis feli similis, quod caput in suprema parte valde acutum habet. Appellamus felem ζυκεφάλον. Observationes Anatomicae, quas apud M. Aurelium Severinum invenimus, quasque fuperius promissimus, aliae felem fedum, ut ipse ait, aliae musculum concernunt. In fele secto hae sunt insigniores. Lienis oblongi veluti remi nostratis pars, quae ad aquas spectat. Cervix vesicae fellis veluti varicosa non semel vel bis, ad fundum eius rectae descendunt venae extrinsecus procurrentes. Bini nervi a lateribus asperae arteriae, utrinque unus, descendunt ad orificium ventriculi superius, qui interim ad dicta latera asperae arteriae et ad pulmones mittunt ramusculos. Nectuntur dicti nervi communi nervulo oblique descendentem, a sinistro inferuntur in ventriculum pluribus fibris. Ubi primum finditur aspera arteria, adpa.

Scalig.
Exerc.
217. l. 9.

Nieremb.
Hist. Exot.
l. 9. c. 30.

M. Paulus
Venetus l.
1. c. 62.

M. Aurel.
Severin.
In Zootomia
De mocris.
p. 309.

Plin.

Bruier. de
re cibaria
l. 13. c. 36.

Porta Phy-
cogn. l. 5.
c. 26.
Galenus
simpl. l. 11.

Differen-
tiae.

adparent nonnullae *glandulae* maiores, et parvae albae, rubrae, cineritiae, mistae. In *aspera arteria* semicirculi, ut in homine divisi, sed parte posteriore duplici tunica comprehensi: Altera quidem externa et carnosa, altera vero interna et nervosa, quae interna, nascitur ab extremis circularum marginibus. In *corde* auriculae differentium colorum, dextra quidem albo et atro distincta magis, quam sinistra, praeterea dextra crassior et rotundior, sinistra tenuior et oblongior, caninae similis. Ambae intus cavae et filamentosae veluti sinus cordis. In sinu dextro plexus reticularis magis, quam in cane conspicuus et prolixus, sed contra in hoc non valvulae, sicut in cane. *Arteria magna* fere in medio cordis, magis tamen ad sinistram declinat. Interna tunica *ventriculi* satis rugosa, rugis secundum ventriculi ductum procedentibus, et in rotundum replicatis, veluti in ventre bovis. Tunicae ventriculi tenacissimae, adhaerentes ab orificio superiori ventriculi, tunica interna rugis transversis distincta. Color *hepatis* veluti caniculae piscis. In osse *auris* cochlea, labyrinthi, fenestella, annulus, musculus rotundus, tria officula, sed stapes non perforata, ut Casserius describit. In *cerebro* sinus tres, sed duo circulares cum plexu choroide. In *oculo* uvea parte anteriore non cohaerens corneae, hinc dilatatio huic generi maiori minor. Ea parte est uvea colore pallidi folii. Opticus fere ad medium, quamvis declinet ad inferiora, membrana externa crassa oculum aliqua parte velans, ut in gallinaceo genere. At in *Fele masculino*, hae observationes occurrere. Extra abdomen, inferne supra pubis os, prodeunt per duo foramina, *vasa spermatica* ad testiculos descendunt, qui testiculi per mediam membranam cuti alligantur a lateribus penis, qui *penis* medio digito longus, inferne fulcitur musculo oblongo desinente ad medium penis vel amplius, fulcitur etiam musculo oblongo descendente ad medium spatium musculi sphincteris, cuius

ius officium est, anum claudere. Linea alba lata digiti tertia parte per rectum abdominis descendens, subiacet musculis peritonaei, membrana in hoc animali tenuissima: *Peritoneum* sub ensiforme satis pingue. *Omentum* praepingue alligatum fibrae uni dextrae hepatis, et spleni et ventriculo, et intestino duodeno, ad figuram marsupii, seu sacculi cuiusdam constitutum. Alligata *vesica* peritonaeo superne, ad fundum vero alligata intestino inferne recto. *Testiculi* quatuor tunicis sunt recti, prima, quae dicitur scrotum, id est, bursa externa testiculorum, secunda dicitur dartos, etiam externa: Tertia dicitur erythroides, id est, rubra, quae propinquior est praedictis, quarta vero est immediata. Descendunt ad testiculos *vasa praeparantia semen*, et sunt venae et arteriae. Venae quidem, quae descendunt a vena cava, et arteriae, quae descendunt ab arteria magna, et ista vasa, postquam attingerint proxime testiculos, constituunt corpus quoddam, quod dicitur epididymis, corpus, siue substantia sub testiculis posita. Vidimus *vasa iaculatoria* siue deferentia dicta propterea, quod deferant semen in testibus praeparatum ad glandulas parastatas, quae deferentia primo oriuntur ab infima parte per medium testiculorum et vasis praeparantibus annexa ulque ad medium ipsorum recurvantur ac reflectuntur, donec pervenerint ad parastatas; vidimus et *ureteres* descendentes a parte summa seu concava renum ad collum vesicae, et praecipue ubi desinit ipsum collum. Vidimus et *venas emulgentes* ad renum tendentes partem gibbam, ambas nascentes e trunco cavae, sed altior sinistra, quam dextra altitudine medii grani hordei, et eadem sinistra longior fere duplo est, quam dextra. *Intestinum rectum* colligatum caudae principio per medium ligamentum. Habet intestinum rectum, venas et glandulas quasdam miliares asperas, quae in cane nobis alias sunt observatae. Vidimus *mesenterium* et venas meseraicas etiam *pancreas*,

creas, id est, corpus glandulosum. Vidimus et *intestinum caecum* latitudine pollicis longum. Praeter *intestinum rectum* et *caecum*, totum, quod reliquum est intestini, uniforme est, sed tortuosum, adeo, ut si violentius extendas, fere disrumpatur. *Renes* perampli, magnitudine nucis maioris, intra quos paucae cavitates sunt et sinus, non ut in cane, in quibus percolatur urina. Vidimus et *venam portam* facientem duo ramos, unum quidem mesentericum, id est, ad mesenterium propagatum, quique descendit usque ad extremum intestini recti. Alterum vero splenicum, id est, transmissum ad splenem per totam eius internam partem, recta via distributum per multos ramos hinc inde. A dicto ramo splenico derivatur alter coeliacus sic dictus, quia ventriculū circumplectitur, hic ducit humorem melancholicum ad ventriculū, ut possit adpetere. Vidimus *venam ascendentem* perforare diaphragma et cor petere, in cuius partem dextram se inserit. Vidimus et *venam sine pari* ramificatam ac propagatam, a dicta vena cava iuxta cor reflexam et descendente, per spinam a parte dextra, quae ramos mittit, costis dextris ad sinistras, ad ipsas nutriendas. *Hepar* sex fibris distinctum. Medio duarum a parte dextra egreditur foras *fel*, ita, ut fundus inter duas, ad modum prominentis oculi adpareat. Dicta *vesicula fellis* habet duos ramos, alterum, qui derivatur ab hepate in duodenum intestinum ad expellendas feces, alterum, qui recurrit ad vesicam, ut ibi contineatur. In *intestino duodeno* digitis quatuor infra poros cholidochos, inventus lumbricus quidam parvulus magnitudine ureterum. A lateribus venae cavae ascendentes, descendit *nervus* quidam ad circulum carnosum diaphragmatis, alter vero a sinistra descendit sultus membranis asperae arteriae, deportantes sensum diaphragmati. Vidimus *nervos recurivos*, qui a sexta nervorum coniugatione propagati ad caput asperae ar-

teriae inferuntur, alter quidem a sinistra revolutus sursum circa arteriam magnam, et alter circa arteriae ramos, qui tendunt ad iugulum, cor cum duplici auricula, dextra et sinistra, dextra maior et subnigra est, sinistra vero concolor cordi. Habet cor ventriculū dextrum, in quo generatur spiritus vitalis, sinistrum, ad quem ducitur sanguis venalis: Habet et quatuor *vasa magna*, primum est *vena cava* ascendens, quae inseritur in auriculam dextram, *arteriam magnam*, quae inseritur in auriculam sinistram. Tertium *vena arterialis*, vena quidem dicta, quoniam continet sanguinem, arterialis vero denominata, quoniam constat duplici tunica, quam habet veluti arteria. Inseritur haec in pulmonem, ut illum nutriat, quartum est *arteria venalis*, quae inseritur ad sinistrum ventriculū cordis, cuius officium est, sanguinem in dicto ventriculo praeparatum ducere sursum ad cerebrum, ad generationem spiritus animalis. In ventriculo dextro sunt *valvae* quaedam sive septa, quae impediunt exitum sanguinis, sic etiam sunt in sinistro. Habet *pulmo* pinnas sex. Visi sunt muscoli interni circum *laryngem*, id est circa caput asperae arteriae, quibus inflammatis fit vera angina. Adparuerunt in radice penis *glandulae prostates*, quibus inflammatis fit gonorrhoea Syphiliaea, quae sunt paulo maiores: Est *penis glans*, id est, caput, velut lingua ipsius felis. Observavimus meatum, qui ducit ad vesicam. Felis *cranium* lineis quibusdam rubris distinctum venarum similibus. *Auricula* interior cum primis exsculpta: Hoc enim organo non vulgariter opus erat eidem ad noctū praedandum, sicut et visu. In hoc observata communio arteriae magnae et venae magnae, ubi scilicet primum usque scinditur in iliacos. Credo commune animalibus omnibus, quod observavi in medulla spinae felis domestici. Membranis enim propriis cum integatur secundum extrema, quae respondet durae menyngei, interior,

rior, quae tenui vestiunt, et haec prodeuntes nascentesque ex se ipsis nervos: Verum cum in plures veluti funiculos prodeant singulae harum coniugationes, licet adnotare, dictos funiculos, postquam aliquantisper processerint, mox in unum quasi nodum coire, non dissimilem a geniculis culmorum in plantis frumentaceis et id genus. Porro cum singuli funiculi iisdem membranis tegantur, si retrahas ad te harum substantiam, spoliantur funiculi, quoad nodum illum pertingant. Observatus in *costa* una legitima felis domesticus, nodus quidam teres similis tuberibus, qui innascuntur arboribus, cuius dirupti medutullium porosum crebrisque fossulis pertusum cum guttulis sanguinis. Dubitatum inter sodales sectionis, num fractura ossis ferruminata, num error in for-

matione, luxuriante materia. Homini in sima parte ossis frontis, quae interiacet, aequae duo supercilia incubant rectae nasi radici: In hac si effoderis vel terebra os pertuderis, invenies fossulas duas oblongas, oblique incedentes sub cranio parte superiori, caecas inferne cancellis donatas. Nullus dubitari posse videtur, esse has cameras olfactus, ubi concluditur implantatus spiritus, ut et in aure. Nescio si quidem, quid de eo senserint Anatomici, credo incompetas huc usque. Porro confirmat sententiam nostram, quod in cane sensu hoc eximie pollente sunt haec cryptae, et latiores et magis conspicuae, quam in homine, in simia autem caudata non licuit invenire, fortasse, quod eo sensorio praestare minus debuisset.

Amphibien

Amphibien

Amphibien

De Testudinibus in specie.

ARTICULUS I.

De Testudine terrestri.

Ambrosin. Quattuor testudinum genera ex
Ovip. dl. Plinio supra posuimus. Sed
git. l. 2. c. haec ad duo, *Terrestres* nempe et
2. *Aquaticas*, optime reduci possunt.

Nomen. *Terrestres* alii *montana*, *silvestris*,
campestris, *agrestis*, et *memoralis*
dicitur. Graeci *χερσαίαν*, Nicander
ἑρπύλην, Oppianus *ἑρπύλιναν* vocat.

Descriptio Luteis et nigris maculis instar sala-
mandrae in tergore distinguitur,
cortice superiore marinam valde
aemulatur. Foemina a mare in eo
differt, quod inferiorem testam
planam habet, quae mari conca-
va, et semper ponderosior obser-
vatur. Interiora sic M. Aurelius
Severinus describit. Principio in-
quit, ablato cortice inferiore sta-
tim adparuere duo *musculi* ante-
riores moventes, ut adparent bra-
chia, utrinque unum, quamquam
uterque distinctus videtur in duo,
quorum maior est exterior, minor
vero interior. Oblique descendunt
quasi ab axillis brachiorum, na-
scentes a membrana adhaeresciente
cortici, et desinentes in tendinem
acutum. Figura ipsorum oblonga,
rotunda, quasi plantae manus, in-
fra hos musculos tum parte dextra,
tum sinistra sex alii visuntur oblon-
gi, flexores fortasse brachiorum,
duo totidem adparent musculi de-
ducti ad femora, nascentes ab ex-
terna dicta membrana corticis, qui
tertio sunt minores brachialibus,
neque in tendinem desinunt, ut
illi, sed carnosiores sunt, quod
inferantur femoribus. *Spina* compa-
cta est et valide innexa cortici, per
longitudinis medium. Infra *caput*
medio lato digito descendunt duo
musculi a lateribus positi, ipsum
intra trahentes, cum duobus aliis
paullo inferioribus, quatuor isti ob-
longi maxime omnes. *Iecur* parte
dextra et sinistra aequali magnitu-

dine bipartitum. Gibbum externe,
cavum interne, sed dextra interne
inaequalis veluti praerupta rupis,
complectens miro artificio ventri-
culi orificium inferius et portionem
duodeni, sinistra complectens ma-
iorem ventriculi cavitatem, exca-
vato quodam supercilio similis. Cy-
stis *fellis* dextra in fibra hepatis pro-
funde condita, *ventriculus* ad hu-
manum vel suillum maxime acce-
dens, sed postquam in intestina per-
ducitur, tres amplas habet cavi-
tates, in quibus totidem perfici
coctiones et transmutationes as-
sumtorum videntur. In prima,
herbacea materia, in secunda
item, sed elaboratior, et hinc
externae adhaerebat *lien* rotundior
et ater, in tertia materia quae-
dam subliquida et albissima, simi-
lis mannae castaneae, sed dilutae.
Aperta est coniectura, servire hanc
in locum vesicae, quae ei aculatur
quandoque humorem album, ve-
luti gallinae solent. Ampla est
haec et castaneae figuram aemu-
latur, tenuissima est et amplo ca-
nali, quantum est intestinorum
extremum similis, cui correspon-
det parte inferiore. Haec valide
adhaerescit peritoneo atque im-
mediate illi incumbit. *Intestinum*
rectum in fine habet processus il-
los laterales, qui sunt gallinae
omnibus, sed divisos tamen et in
latera longe productos, usque
ad renum viciniam. Cum his
pone sunt *ovorum* utraque parte
productiones, *Mesenterium* am-
plis satis venis intextum. *Cor*
rotundae figurae, sed non exa-
ctae, ut lenticulam referat, colo-
re subalbidum, intus uno sinu ca-
vum, situm supra iecur statim. *As-
pera arteria*, quae dignissima om-
nino est observatio, paullo post ini-

Dd

tium